

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Karska

Arkadiusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Niestandaryzowany
Fundusz Sekurytyzacyjny z siedzibą w W.

przeciwko M.K., I.K. i M.K.1

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 9 kwietnia 2025 r.

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty w
postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Olsztynie z 16 kwietnia 2014 r.,
sygn. I Nc 34/14

**uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę
do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Olsztynie.**

Elżbieta Karska

Maria Szczepaniec

Arkadiusz Sopata

M.L.

UZASADNIENIE

Dnia 1 października 2007 r. M.K., M.K1 i I.K. (dalej: „strona pozwana”, „pozwan”) zawarli z Bankiem S.A. umowę kredytu budowlanego w walucie wymienialnej nr [...]. Na podstawie powyższej umowy Bank S.A. udzielił pozwanym kredytu w łącznej kwocie 156 599,55 CHF. Wierzytelność Banku została zabezpieczona hipoteką zwykłą w kwocie 156 599,55 CHF oraz hipoteką kaucyjną do kwoty 78 299,77 CHF, ustanowioną na stanowiącym własność M. lokalu mieszkalnym nr 95 oraz garażu, położonym w O. przy ul. [...].

Pozwani nie wywiązali się z zawartej umowy, co doprowadziło do powstania zadłużenia wobec powodowego Banku i wypowiedzenia umowy kredytowej.

Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. I Nc 34/14 Sąd Okręgowy w Olsztynie nakazał pozwanym: M.K., M.K1 i I.K., aby zapłacili na rzecz powoda Banku S.A. w W. kwotę 140 401,79 CHF z odsetkami umownymi od dnia 8 stycznia 2014 r. do dnia zapłaty, liczonymi według zmiennej stopy procentowej, obecnie w wysokości 1,5 stopy procentowej ustalonej w oparciu o stopę referencyjną LIBOR 3M, zaokrągloną do czwartego miejsca po przecinku, powiększoną o marżę w wysokości 1,3 pp. w stosunku rocznym oraz kwotę 13 290 zł tytułem kosztów procesu, w tym kwotę 7 217 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniesli w tym terminie zarzuty.

W uzasadnieniu nakazu zapłaty sporządzonym w trybie art. 92 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2024 r., poz. 622, dalej: u.SN) wskazano, że w świetle dokumentów dołączonych do pozwu zaistniały podstawy do wydania zawnioskowanego pozwem nakazu zapłaty. Sąd Okręgowy wyjaśnił, że stosownie do treści art. 485 k.p.c. obowiązującej w czasie wydania nakazu zapłaty jako jedną z podstaw wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wymieniono wyciąg z ksiąg bankowych podpisany przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzony pieczęcią banku wraz z dowodem doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty. Sąd przy tym nie uznał, by zaistniały podstawy z art. 486 § 1 k.p.c. tzn. by

wystąpił brak podstaw do wydania przedmiotowego nakazu. Wyjaśniono, że sąd nie rozważał z urzędu ewentualnej abuzywności zawartych w umowie postanowień i ich skutków ponieważ w czasie orzekania nie było ukształtowanej praktyki orzeczniczej w zakresie kredytów frankowych. Dodano, że powodowie nie kwestionowali ważności spornej umowy kredytowej.

Pozwani nie wnieśli sprzeciwu od nakazu zapłaty, który stał się prawomocny w dniu 1 sierpnia 2014 r.

Na mocy umowy przelewu wierzytelności w ramach transakcji sekurytyzacji Bank S.A. w dniu 23 kwietnia 2018 r. zbył przysługującą mu względem pozwanych wierzytelność wynikającą z nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. I Nc 34/14 Sądu Okręgowego w Olsztynie na rzecz Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego Niestandaryzowanego Funduszu Sekurytyzacyjnego z siedzibą w W. Wobec powyższego Sąd Okręgowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 6 marca 2019 r., sygn. I Co 47/19 prawomocnemu nakazowi zapłaty nadał klauzulę wykonalności na rzecz Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego Niestandaryzowanego Funduszu Sekurytyzacyjnego w W.

Na podstawie przedmiotowego nakazu zapłaty Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Olsztynie – W. N. wszczął postępowanie egzekucyjne, które obecnie toczy się pod sygn. Km [...] m.in. z nieruchomości, na której ustanowiono zabezpieczenie spłaty kredytu (KW Nr [...]).

Rzecznik Praw Obywatelskich działając na podstawie art. 89 § 1 u.SN w zw. z art. 115 § 1 i 1a u.SN wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Okręgowy w Olsztynie dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt I Nc 34/14 zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP poprzez: niezapewnienie właściwej ochrony sądowej pozwany konsumentom, będącym słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej

natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta zgodnie z ochroną wynikającą z prawa unijnego, a w szczególności Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”), nakazujących Sądowi z urzędu zbadanie w toku postępowania nakazowego postanowień umowy kredytu pod kątem ich abuzywności;

2. naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej, poprzez brak rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach postępowania nakazowego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia.
3. rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. (według stanu prawnego na dzień orzekania) przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie orzeczenia na podstawie wyciągu z ksiąg bankowych podpisanego przez osoby upoważnione do składania oświadczeń w zakresie praw i obowiązków majątkowych banku i opatrzonego pieczęcią banku oraz dowodu doręczenia dłużnikowi pisemnego wezwania do zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty, a sąd był zobowiązany do skierowania sprawy na rozprawę, czego zaniechał;
4. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentom.

Rzecznik Praw Obywatelskich na podstawie art. 91 § 1 u.SN wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt I Nc 34/14 w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie, gdyby Sąd Najwyższy uznał, że konieczne jest zastosowanie rozwiązania, o którym mowa w art. 115 § 2 *in principio* u.SN.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną powód wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 16 kwietnia 2014 r., sygn. akt I Nc 34/14 nie odpowiada prawu.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP, lub orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie lub zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Orzekanie w ramach skargi nadzwyczajnej ma jednak charakter wyjątkowy, bowiem możliwość skorygowania prawomocnych orzeczeń uzasadniana jest takim stopniem ich wadliwości, którego nie da się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, czyniąc je przez to elementarnie niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednego z uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1 - 3 u.SN. Zaistnienie tego rodzaju uchybienia potwierdza wadliwość zaskarżonego orzeczenia, rodząc jednocześnie obowiązek zbadania, czy wadliwość ta powinna być usunięta ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczególnej wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN nie przesądza automatycznie o konieczności usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Natomiast niezasadność zarzutów podnoszonych przez podmiot skarżący w ramach podstaw szczególnych przesądza o bezzasadności skargi, nawet bez badania przesłanki ogólnej skargi (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 30 czerwca 2021 r., I NSNc 171/20; 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 24 listopada 2021 r., I NSNc 66/21 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 2 marca 2021 r., I NSNk 5/20).

Skarga nadzwyczajna została oparta na zarzucie rażącego naruszenia przez Sąd Okręgowy w Olsztynie prawa materialnego - art. 385¹ § 1 k.c. art. 385¹ § 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez ich niezastosowanie i niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytowej, co doprowadziło do odmowy przyznania ochrony konsumentom, rażącego naruszenia prawa procesowego - art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i wydanie nakazu zapłaty, podczas gdy z uwagi na wątpliwości dotyczące stosunku podstawowego nie było podstaw do wydania nakazu zapłaty oraz naruszenia zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela zawartych w art. 76 Konstytucji RP w zw. z art. 9 Konstytucji RP i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Skarga nadzwyczajna może zostać uwzględniona, jeżeli orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 89 § 1 pkt 2 u.SN).

Przez „rażące naruszenie prawa” należy rozumieć naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. K. Szczucki, Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, Warszawa 2018, s. 467). Również Sąd Najwyższy, w wielu orzeczeniach wskazywał, że „rażące” naruszenie musi być „oczywiste”, czyli „widoczne dla przeciętnego

prawnika *prima facie* bez konieczności wnikliwej analizy” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 29 marca 2019 r., V CSK 326/18; wyroki Sądu Najwyższego z: 8 czerwca 2017 r., SNO 22/17; 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19, 28 września 2021 r., I NSNc 107/21). O rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia (zob. A. Kotowski, Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej, Prokuratura i Prawo 2018, nr 9, s. 51 i in.). Ponadto, w przypadku skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy wskazał, że ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa jest uzależniona od takich kryteriów jak: pozycja naruszonej normy w hierarchii norm prawnych, istotność naruszenia, a także skutki naruszenia dla stron postępowania (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19).

Na uwzględnienie zasługiwał zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13, poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentami), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentom.

Nie budzi wątpliwości Sądu Najwyższego, że niniejsza sprawa ma charakter konsumencki, bowiem powód (przedsiębiorca/profesjonalista) dochodzi przeciwko pozwanym (osoby fizyczne) roszczenia o zapłatę, które za swoje źródło ma umowę o kredyt. W tym miejscu przytoczyć należy uchwałę Sądu Najwyższego z 19 października 2017 r., III CZP 42/17 w której uznano, że postępowania z udziałem konsumentów do których znajdują zastosowanie przepisy unijne, mają walor spraw o charakterze wspólnotowym, co obliguje sądy krajowe do uwzględnienia Dyrektywy 93/13 oraz jej wykładni dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości w sposób zapewniający skuteczność ochrony przyznanej konsumentowi przez prawo wspólnotowe. Trybunał Sprawiedliwości w swoim orzecznictwie wielokrotnie wskazywał na obowiązek sądu krajowego działania z urzędu w sprawach z udziałem konsumenta w celu zapewnienia efektywności Dyrektywy 93/13.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 (oraz motywem 24) Dyrektywy 93/13, sądy państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych postanowień w umowach konsumenckich. Celem, realizacji którego oczekuje od państw członkowskich Dyrektywa 93/13, jest z jednej strony przywrócenie równowagi między stronami poprzez usunięcie nieuczciwego postanowienia z umowy, a z drugiej strony - długoterminowo - eliminacja stosowania nieuczciwych postanowień przez przedsiębiorców (prewencja ogólna). Natomiast przepis art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe postanowienia w umowach zawieranych z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych postanowień. Sąd krajowy, dokonawszy badania abuzywności postanowienia, jest zobowiązany zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą. Stosując prawo krajowe, sądy zobowiązane są dokonywać jego wykładni w świetle brzmienia i celu danej dyrektywy, by osiągnąć przewidziany w niej rezultat.

Ze względu na przysługujący pozwanym status konsumenta, obowiązkiem Sądu było rozważenie z urzędu, czy poszczególne postanowienia umowne nie naruszają praw tych uczestników obrotu konsumenckiego. Zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem Sądu Najwyższego niedozwolone postanowienie umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest *ex lege* pozbawione mocy wiążącej od samego początku i każdy organ orzekający w sprawie dotyczącej roszczenia z umowy z udziałem konsumenta jest obowiązany z urzędu to uwzględnić, chyba że konsument temu się sprzeciwi w sposób niewymuszony i jednoznaczny (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2018 r., III CZP 114/17).

W przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy wprost wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego nakazu zapłaty, że nie badał z urzędu ewentualnej abuzywności zawartych w umowie postanowień. Powyższe świadczy o rażącym naruszeniu przez Sąd Okręgowy w Olsztynie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 poprzez ich niezastosowanie.

Bezpośrednią konsekwencją opisanego powyżej naruszenia prawa materialnego było rażące naruszenie prawa procesowego tj. art. 485 § 3 k.p.c. w zw. z art. 486 § 1 k.p.c.

Zgodnie z treścią art. 485 § 3 k.p.c. obowiązującą w dacie orzekania Sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: dokumentem urzędowym, zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem, wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu lub zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i niezapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym. Natomiast stosownie do treści art. 486 § 1 k.p.c. obowiązującej w dacie orzekania w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

W tym miejscu wskazać należy, że choć postępowanie nakazowe ma szczególny charakter, jest typem postępowania *ex parte*, gdzie realizacja prawa do wysłuchania drugiej strony została przesunięta do dalszej fazy postępowania (realizuje się w postaci złożenia zarzutów do nakazu zapłaty), to jednak stanowi przejaw działalności orzeczniczej sądu. Specyfika tego postępowania przejawia się zatem w ograniczeniu dowodów, jakie są sądowi dostarczone. Jednak specyfika ta nie zwalnia sądu z badania tychże dowodów (wyroki Sądu Najwyższego z: 11 maja 2022 r., I NSNc 619/21; 11 maja 2022 r., I NSNc 408/21; 9 września 2021 r., I NSNc 43/20).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że praktyka wydawania nakazu zapłaty przeciwko konsumentowi, z pominięciem kontroli umowy, będącej źródłem stosunku podstawowego będzie prowadzić do powstania mechanizmu obejścia Dyrektywy 93/13 i stanowić będzie strukturalne zagrożenie zbiorowych interesów konsumentów (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20; 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 28 października 2020 r., I NSNc 22/20).

Oceny istnienia w umowie niedozwolonego postanowienia dokonuje Sąd *meriti* z urzędu (*ex officio*), a zatem bez konieczności wykazania w tym zakresie

inicjatywy stron postępowania (w tym oczywiście w szczególności konsumenta, którego interesy takim postanowieniem mogą być rażąco naruszone, zob. wyroki TSUE: z 7 listopada 2019 r. Profi Credit Polska, pkt 76; z 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 32, 34, 35; z 14 czerwca 2012 r. w sprawie C-618/10, Banco Español de Crédito, EU:C:2012:349, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z 18 lutego 2016 r. w sprawie C-49/14, Finanmadrid EFC, EU:C:2016:98, pkt 46; zob. też wyrok Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 15/21). Przepisy niedopuszczające kontroli *ex officio* ograniczałyby w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej skuteczność ochrony konsumentów przewidzianej w dyrektywie Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (wyroki TSUE z: 6 października 2009 r. w sprawie C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, ECLI:EU:C:2009:615; 9 listopada 2010 r. w sprawie C-137/08, VB Pénzügyi Lízing Zrt. v Ferenc Schneider, ECLI:EU:C:2010:659; 14 czerwca 2012 r. w sprawie Banco Español de Crédito SA przeciwko Joaquin Canderon Camino, ECLI:EU:C:2012:349; wyroki Sądu Najwyższego: z 17 czerwca 2021 r., II CSKP 35/21; z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 205/21).

Przekładając powyższe na grunt niniejszej sprawy niezrozumiałe jest wskazanie przez Sąd Okręgowy w Olsztynie, że nie badał on z urzędu abuzywności postanowień umowy ponieważ pozwani konsumenci jej nie kwestionowali.

Na uwzględnienie zasługiwały również zarzuty naruszenia zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 45 ust. 1 i art. 76 w zw. z art. 9 Konstytucji RP. Sąd naruszył prawo obywatela do sądu, wyrażające się w prawie do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i rzetelności procesu oraz ochrony konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez zaniechanie dokonania z urzędu oceny ważności postanowień będącej podstawą roszczenia tj. postanowień umowy pożyczki z dnia 13 września 2005 r. i wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty nie uwzględniając konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy.

Poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o

Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej TFUE, wersja skonsolidowana: Dz. Urz.UE.C 202 z 7 czerwca 2016 r., s. 47), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego. Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić Dyrektywę 93/13, której celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/20).

Sąd Najwyższy wskazuje, że pozwani na etapie postępowania sądowego zostali pozbawieni przysługującej im jako konsumentom należytej ochrony sądowej przez fakt, że sąd rozstrzygnął sprawę nakazem zapłaty ignorując konsumencki charakter stosunku wiążącego pozwanych z powodowym bankiem w sytuacji, gdy przesłankami skierowania sprawy do postępowania zwykłego były już same informacje zawarte w treści pozwu jak i przedstawione dowody. Powyższe świadczy o naruszeniu zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela zawartych w art. 45 ust. 1 i art. 76 w zw. z art. 9 Konstytucji RP.

Samo stwierdzenie zaistnienia przesłanek szczegółowych skargi nadzwyczajnej nie jest jeszcze wystarczające dla wyeliminowania zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. W dalszej kolejności należy bowiem ustalić czy uchylenie tego orzeczenia jest „konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Przesłanka ta powinna być interpretowana zgodnie z zasadą ustrojową wyrażoną w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że art. 2 Konstytucji RP jest adresowany do Rzeczypospolitej Polskiej, a więc do wszystkich jej organów (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2005 r., IV CK 663/04), w tym sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Musi on być zatem rozumiany w ten sposób, że

w demokratycznym państwie prawnym sądy są obowiązane urzeczywistniać zasady sprawiedliwości społecznej, a ich orzeczenia powinny być słuszne, to znaczy zgodne z podstawowymi zasadami etycznego postępowania i z wartościami powszechnie uznawanymi w kulturze polskiego społeczeństwa. Kierowanie się przez sądy zasadami słuszności pozwala na pogodzenie dwóch z pozoru sprzecznych postulatów, tj. z jednej strony wynikającej ze słuszności miary etycznej, która powinna być zawsze ta sama, tak by skutki prawne różnych zdarzeń były stosunkowo równe, z drugiej zaś strony dążenia do indywidualnego traktowania każdego przypadku (wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 2009 r., II CSK 602/08). Tak rozumiana zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej stanowi dla Sądu Najwyższego dyrektywę pomocną przy rekonstrukcji treści zasad współżycia społecznego, co prowadzi do przywoływanych już ustaleń, zgodnie z którymi przez zasady współżycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 12 stycznia 1999 r., I CKN 971/97; 28 listopada 2001 r., IV CKN 1756/00; 23 maja 2013 r., IV CSK 660/12).

Sąd Okręgowy w Olsztynie wydając zaskarżony nakaz zapłaty nie dokonał, wbrew wymogom wynikającym z Dyrektywy 93/13, oceny abuzywności postanowień umowy będącej źródłem dochodzonego roszczenia i nie określił skutków prawnych wynikających z ewentualnego stwierdzenia abuzywnego charakteru takiej klauzuli w umowie kredytu. Wydając zaskarżone orzeczenie Sąd Okręgowy nie uwzględnił zatem zasady ochrony konsumentów wyrażonej w art. 76 Konstytucji RP, podobnie jak nie wziął pod uwagę wynikającej z art. 9 Konstytucji RP konieczności respektowania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej.

Zgodnie z treścią art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Z przepisu tego wynika zatem, że w przypadku, gdy od uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, to pomimo stwierdzenia zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN, zasadą jest ograniczenie się przez Sąd Najwyższy do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa. Odstąpienie od tej zasady wymaga wykazania, że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia uchylającego zaskarżone orzeczenie.

Należy podkreślić, że przewidziana w art. 115 § 2 u.SN zasada braku możliwości uchylecia zaskarżonego orzeczenia, pomimo zaistnienia przesłanek określonych w art. 89 § 1 u.SN stanowi jeden z instrumentów wyznaczających wąskie granice nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna, co zabezpiecza przed nadużywaniem tego środka. Nadużycia w tym zakresie mogłyby prowadzić bowiem do naruszenia prawa do sądu, obejmującego również ochronę prawomocnych orzeczeń. Z tego też powodu wyjątek przewidziany art. 115 § 2 u.SN nie może być interpretowany rozszerzająco (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z 23 czerwca 2021 r., I NSNc 144/21).

W realiach przedmiotowej sprawy, zdaniem Sądu Najwyższego, zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za odstąpieniem od zasady wynikającej z art. 115 § 2 u.SN. Oznacza to, że zasada stabilności prawomocnego rozstrzygnięcia nie powinna mieć w tym przypadku pierwszorzędnego znaczenia. Dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uchylene zaskarżonego nakazu zapłaty. Wydanie takiego orzeczenia wynika nie tylko z celu przepisów ustawowych regulujących skargę nadzwyczajną, które nadają prymat zasadom, wolnościom i prawom człowieka i obywatela, ale także z tego, że Sąd Najwyższy, rozstrzygając w sprawie ze skargi nadzwyczajnej, nie powinien wydać orzeczenia, które naruszałoby normy o szczególnym znaczeniu (K. Szczucki, Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 1, s. 497). Samo stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa, nie prowadzi bowiem do cofnięcia naruszeń zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP spowodowanych przez to orzeczenie. Dopiero wydanie przez Sąd Najwyższy orzeczenia o jego

uchyleniu, czynić będzie zadość celom ustawy, jednak tylko w przypadku, gdy orzeczenie to nie doprowadzi do naruszeń tych samych norm, których funkcjonowanie ma przywrócić (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2024 r., II NSNc 294/23).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Elżbieta Karska

Maria Szczepaniec

Arkadiusz Sopata

M.L.

[r.g.]